

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) EFECTUADA AL
CARRER POU DOLÇ, 2-4,
BAIXADA DE SANT MIQUEL, 8 I PLAÇA SANT MIQUEL
(BARCELONA, BARCELONÈS).

Codi MHCB: 40/04

Data de la Intervenció: 16 febrer-12 març 2004

Montserrat RÍO CARRA

Febrer 2007

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. METODOLOGIA.....	12
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
8. CONCLUSIONS.....	17
9. BIBLIOGRAFIA.....	20
10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	21
11. INVENTARI DEL MATERIAL.....	27
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	33

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	C/Pou Dolç, 2-4, Baixada de Sant Miquel, 8 i Plaça Sant Miquel
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431272 Y: 4581651 Z: 10,94 – 9,07 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	23 febrer - 11 març del 2004
PROMOTOR	COBRA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Montserrat Río Carra

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica, efectuada entre els dies 23 de febrer i 11 de març de 2004, ha estat portada a terme als carrers Pou Dolç, 2-4, Baixada de Sant Miquel, 8 i plaça Sant Miquel, situats a Ciutat Vella de Barcelona (Fig. 1). Amb motiu de les obres de rehabilitació i condicionament de l'edifici situat al carrer Avinyó, 15 / Pou Dolç, 4 encarregades per l'Ajuntament de Barcelona, l'empresa COSESA, subcontractada per l'empresa COBRA, hi tenia previst efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i interconnexió de serveis entre la plaça Sant Miquel i el carrer Pou Dolç. La intervenció arqueològica derivada d'aquestes obres i destinada a descobrir i documentar les possibles restes conservades ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Montserrat Río Carra i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'àmbit intervingut forma part d'un sector de gran valor històric i arqueològic. En una intervenció realitzada a la plaça Sant Miquel es va documentar el traçat d'un carrer d'època romana i la seva claveguera que seguia una trajectòria molt semblant a la de l'actual Baixada de Sant Miquel. La zona és molt propera a la muralla romana de la ciutat, localitzada en la intervenció del carrer Avinyó, 15. Aquest sector fou reurbanitzat a l'època medieval i posteriorment va tenir una remodelació durant el segle XIX amb la reedificació dels edificis avui existents.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Calalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa calalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suava anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

4. CONTEXT HISTÒRIC

Barcelona va ser fundada al voltant del *Mons Taber* (petita elevació prop de la mar, de fàcil defensa i amb una excel·lent vista sobre el pla) entre els anys 15 i 10 aC., com a conseqüència de les reformes territorials i administratives ordenades per August. El seu nom complert era *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

Les muralles envoltaven una superfície d'unes deu hectàrees i tenien una forma octogonal no regular que s'adaptava al relleu del turó. Va tenir dos recintes emmurallats, el primer datat del moment de la fundació de la ciutat; i el segon, de finals del segle III i/o principis del segle IV segons els diversos autors, adossat a la cara externa de l'anterior i reforçat amb setanta-sis torres de defensa, de les quals deu no eren quadrades i estaven situades als angles i a les portes.

El *decumanus maximus* s'iniciava a la porta situada a la plaça Nova (defensada per dues torres circulars), continuava pel carrer del Bisbe fins la plaça Sant Jaume i pel carrer de la Ciutat fins al carrer Regomir on estava situada la porta decumana de mar. El *cardo maximus* discorria pel carrer Llibreteria, plaça Sant Jaume i carrer del Call, comunicant els carrers Banys Nous i Via Laietana on es trobaven les altres dos portes.

El *forum*, en el cas de Barcelona, no estaria situat al centre geogràfic de la superfície emmurallada, sinó desplaçat cap al nord. Actualment, la forma i situació del *forum* i de totes les construccions que el formarien, no es coneix realment. Sabem que estava presidit per un o més temples com ho demostren l'existència de les restes d'un d'ells dedicat a l'emperador August i situat al punt més alt del *Mons Taber*, al carrer Paradís nº 10. D'aquest es conserven, a la seva posició original, tres columnes amb els seus respectius capitells, part de l'arquitravat i part del *podium*, d'aquí se'n ha deduït que era un temple hexàstil i perípter, de trenta-cinc metres de llarg i disset i mig d'ample. El 1956 va ser remodelada la plaça del Rei i la columna romana que era al centre va ser traslladada al carrer Paradís i col·locada a continuació de les anteriors.

La ciutat, des de l'època tardoromana i fins a l'època alt medieval es va mantenir closa dins el recinte emmurallat dels ss.III-IV d.C.

Durant els segles XII al XIV es reactiva l'activitat comercial i artesana i es produeix un creixement urbà que tindrà el seu punt àlgid en els segles XV i XVI. L'església de Sant Miquel, enderrocada en part l'any 1145, és reconstruïda en aquest moment pel compte Ramon Berenguer. Altres edificis són construïts o restaurats durant aquests segles, és el cas del Palau Reial Major o del Palau del Lloctinent. La Catedral de Santa Eulàlia i el Palau del Bisbe, juntament amb les Casa dels Canonges, la Casa de l'Ardiaca i la Pia Almoina, formen un segon grup d'edificacions vinculades, en aquest cas, al centre episcopal.

El Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que emmarquen la Plaça de Sant Jaume, condensen des del segle XIV la història de la ciutat i la història dels canvis polítics del país català a partir del 1370. La Plaça de Sant Jaume actual, on coincideixen els antics eixos de la ciutat romana, és fruit d'una urbanització efectuada entorn del 1823 per donar sortida a la plaça a la Casa de la Ciutat, enderrocant-se l'església de Sant Jaume, la Casa de la Batllia i l'església de Sant Miquel.

A la Plaça de Sant Miquel, l'urbanisme portat a terme en el segle XVIII amb la construcció d'edificis d'habitatges amb grans soterranis es va veure afectat l'any 1958 per la construcció del nou edifici d'oficines i serveis municipals de l'Ajuntament de Barcelona.

Envolten aquest nucli central de Barcelona tres barris històrics: els de Sant Just i el de Palau al SE i S de l'antiga ciutat romana i el barri del Call al sector W.

El barri de Sant Just comprèn un entramat de vells carrerons que té com a centre l'església i placeta de Sant Just.

El Barri del Palau rep el seu nom del Palau Reial Menor o Palau de la Reina situat entre els carrers d'Ataülf i dels Templers, i s'estén a partir de la Plaça de Sant Miquel, feta sobre les antigues termes romanes i del palau enderrocant el 1847 per

ordre de la Comtessa de Sobradíel. Al carrer Avinyó i sectors propers hi ha notables edificis residencials de començaments del segle XIX ja que fou un sector preferit de l'alta societat de Barcelona d'aquell temps. Entre els molts edificis que es podrien destacar sobresurt el Palau Centelles o del Duc de Solferino a la Baixada de Sant Miquel.

El Barri del Call porta el nom que rebia el barri jueu, destruït el 1391, que tingué el seu moment d'esplendor, tant cultural com econòmic, entre els segles XI i XIV.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

En aquesta zona de la ciutat romana es coneixia únicament l'existència d'un mosaic que va ser localitzat al enderrocar l'antiga església de Sant Miquel el segle passat. Aquest mosaic, fet amb tesselles blanques i negres, representava motius marins i es va interpretar com a part d'un important conjunt termal, fet que va corroborar més tard l'excavació de la part central de la plaça de Sant Miquel.

De l'entorn immediat de la plaça Sant Miquel provenen els mosaics de les "curses del circ" de les "tres gràcies" pertanyents a les *domus* que configuraven les *insulae* properes al tram sud de la muralla. El seu descobriment va ser conseqüència de l'amplia reforma urbana que va patir aquest sector de la ciutat al segle XIX entre el Palau Reial Menor i el Convent de l'Ensenyança.

Entre els anys 1960-1961 l'excavació del solar que va constituir l'actual plaça Sant Miquel, com a pas previ a l'edificació del nou edifici destinat a dependències de l'Ajuntament, va córrer a càrrec del Sr. Serra Ràfols. Es van poder identificar dues *domus* separades per un carreró.

En les campanyes dels anys 1968-1975 es van identificar les restes d'un conjunt termal, del qual ja es tenia notícia des del segle XIX, que ocupava la meitat NW de la plaça de Sant Miquel. Es tracta de sales de les termes que corresponien al *caldarium* i al *frigidarium* d'aquests banys públics, relacionades amb l'edifici públic erigit pels *Minicii Natalis* esmentat en una placa de marbre. També va ser descobert un *cardo minor*, que coincideix amb l'actual Baixada de Sant Miquel i Font de Sant Miquel, que separa les termes d'una casa romana, parcialment destruïda en aixecar edifici de l'Ajuntament l'any 1960.

L'any 1989, a uns 4 metres de profunditat, es va arribar al nivell d'ocupació romana. A aquesta cota van ser descobertes les restes d'una de les *domus*.

Entre els anys 1954 i 1962, com a conseqüència de la construcció d'un soterrani, les excavacions a la cantonada de l'avinguda de la Catedral amb Via Laietana permeten la documentació dels fonaments de l'església de Santa Marta i

algunes restes romanes. A prop d'aquest solar apareixen restes d'una vil·la romana del segle II i alguns enterraments del segle IV.

El 1967, al carrer dels Arcs núm. 1, es localitzen les pilastres que sostenien els arcs de l'aqüeducte romà, així com la torre distribuïdora d'aigües del S.XIV. Al 1988, al núm. 5 d'aquest mateix carrer, es va trobar una àrea de necròpolis romana amb les restes de la fonamentació d'un monument funerari o mausoleu. Al carrer Duran i Bas es va localitzar part de l'aqüeducte romà l'any 1988.

L'any 1992, a la Plaça de la Catedral, l'equip de direcció format per Mónica Blasco, Carme Miró i Carolina Rovira va treure a la llum una important sèrie de restes que agafen un ampli ventall cronològic format per estructures dels segles XX-XIX, modernes, medievals i fins a època romana.

Per últim, les campanyes d'excavació portades a terme d'una banda al carrer Sant Honorat, 3 (els anys 2001-2002 i 2004, sota la direcció de Francesc Florensa) i d'altra al carrer Avinyó, 15 (al 2003-2004, sota la direcció d'Adriana Vilardell), han lliurat dos conjunts arqueològics d'inestimable valor.

Pel que fa al jaciment del C/ Sant Honorat, 3, cal destacar els estrats i estructures relacionades amb un edifici de magatzem de grans dimensions, situat en ple Call jueu, del que tenim els seus orígens probablement en el segle XII. L'altra fase important del jaciment és la troballa de part d'una *domus* romana i un seguit de *tabernae* que tenen el seu origen en el segle IV dC. La *domus* perd la seva funció com a tal a finals del segle VI, mentre que les tabernes i algunes estructures que es construeixen sobre la *domus* semblen arribar fins el segle VIII. Les restes de la *domus* localitzades corresponen al peristil i a un seguit d'habitacions. El corredor que envolta el peristil i dues de les *cubicula* estan pavimentades amb mosaics policroms. Es varen localitzar molt poques restes anteriors a la *domus*, entre elles cal destacar un pou amb dos moments d'amortització, el primer de finals del segle I i principis del II dC i una segona en el segle III dC. Només es varen poder constatar dos murs relacionats en el moment fundacional de la ciutat de *Barcino*.

Al jaciment del C/ Avinyó, 15 es va documentar un tram de la muralla romana del s.IV, així com part de la fonamentació d'una de les seves torres. I també part d'una *domus*, que conservava una paret de tapia amb restes de pintures (decoracions florals i figures humanes) i també dos paviments força, ben conservats, un d'*opus signinum* i un altre d'*opus sectile*.

6. METODOLOGIA

Arrel de les obres que es volien dur a terme a la plaça Sant Miquel i als carrers Baixada de Sant Miquel i Pou Dolç, i tenint en compte que, com s'ha demostrat, aquesta zona presenta una gran importància des d'un punt de vista arqueològic i històric, es va creure necessari fer un control preventiu per tal de localitzar i documentar les possibles restes arqueològiques que s'hi hagin conservat.

Abans de començar les obres sobre el terreny i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia que hi fos adequada. Es va escollir una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini 1997). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació manual de les rases amb l'excavació científica adreçada al descobriment de les possibles restes conservades.

7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

Per tal d'assolir els objectius del projecte plantejat l'empresa COSESA (Calalana d'obres i serveis elèctrics, S.A.), subcontractada per l'empresa COBRA, va obrir a la plaça de Sant Miquel dues cales (Fig. 2) amb la intenció de realitzar la connexió dels serveis de fibra òptica. Per a poder realitzar aquestes connexions es va obrir una altra cala al carrer dels Templers (Fig. 2), tres cales i una rasa al carrer de la Baixada de Sant Miquel i tres cales més i una rasa al carrer del Pou Dolç (Fig. 2). Per a les tasques de desenterrament es va escollir un procediment manual, treballant amb pic i pala però utilitzant un compressor hidràulic per a esclatar les concentracions de ciment relacionades amb la pavimentació i els diferents serveis.

La CALA 1 (Fig. 2), destinada a localitzar el servei de fibra òptica situat a l'edifici nou de l'Ajuntament, mesurava 3,20 m. de llargada i 1,20 m. d'amplada amb una fondària d' 1,12 m. Va proporcionar una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix (Fig. 6): nivell de sòl actual compost de llambordes (de 0,60 x 0,40 x 0,07 m.) i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,25 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 100); la sabata de fonamentació de l'edifici (U.E. 101); una capa de sauló relacionat amb els diferents serveis, d'una potència de fins a 0,40 m. (U.E. 103) i un paquet de terra sorrenca, solta, de color gris clar (U.E. 104) d'una fondària visible de fins a 0,42 m.; aquest nivell remogut va proporcionar gran quantitat de fragments de material constructiu modern i material arqueològic al que no hem pogut atribuir una cronologia.

A la CALA 1 es van localitzar dos murs coincidint amb els extrems de la cala i situats transversalment en relació a aquesta. El primer mur (U.E. 105), al costat nord, està bastit amb pedres de mida mitjana i fragments de maons, tot lligat amb morter de calç blanc molt endurit (Fig. 5). La part visible mesura 0,70 m. d'amplada i 0,44 m. d'alçada (Fotos 1 i 2).

No tenim prou elements per a donar una interpretació a aquesta estructura, però tenint en compte la tècnica constructiva, podria tractar-se d'una de les parets

d'un dels edificis del segle XVIII-XIX que van ser enderrocats en el moment de construir l'edifici nou de l'Ajuntament l'any 1960.

El segon mur (U.E. 102), situat al costat sud de la rasa, presentava una part visible de 0,70 m. d'amplada i de 0,82 d'alçada. Està bastit amb pedres de mida gran i mitjana i alineacions de maons, tot lligat amb ciment (Fig. 7). Ha estat interpretat com una de les parets d'un antic dipòsit de gasoil que va ser localitzat a la CALA 2 (Foto 3).

La CALA 2, situada a 0,40 m. sud de la primera (Fig. 2) mesurava 2,32 m. de llargada, 1,20 m. d'amplada i 0,80 m. de fondària. L'estratigrafia presenta una seqüència idèntica a la primera cala, pel que fa a la U.E. 100 i U.E. 103 que en aquest cas està formada per una espessa capa estèril de fins a 0,60 m. de sauló relacionada amb els diferents serveis.

La CALA 3 fou oberta al carrer dels Templers, a tocar amb la plaça de Sant Miquel (Fig. 2). Mesurava 3 m. de llargada, 1,40 d'amplada i 0,56 m. de fondària. L'estratigrafia (Fig. 7) en aquest punt comporta: nivell de sòl actual compost de llambordes i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,25 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 200) i una capa de sauló relacionat amb els diferents serveis, d'una potència visible de fins a 0,32 m. (U.E. 201).

A la CALA 3 es va localitzar un mur, directament sota la preparació del paviment (U.E. 202). Està bastit amb pedres de mida gran i mitjana i fragments de maons, tot lligat amb morter de calç blanca molt endurit (Fig. 6). La part visible mesura 0,80 m. de llargada amb una d'amplada de 0,70 m. (Foto 4). Tenint en compte la tècnica constructiva podria tractar-se d'una paret de la línia de façana d'un dels edificis del segle XVIII-XIX que van ser enderrocats en el moment de construir les noves dependències a l'edifici Novíssim de l'Ajuntament. Estava tallat per rases de diferents serveis i ha estat interpretat com la continuació del mur localitzat l'any 2002 (U.E. 12 i U.E. 81) durant un control arqueològic per l'arqueòloga L. Suau.

La CALA 4 i la CALA 5 (Fig. 2) no van proporcionar cap resta arqueològica. La CALA 4 mesurava 2,40 x 2,40 x 0,70 m. (Foto 5) i va donar una estratigrafia conformada pel nivell de sòl actual compost de llambordes i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,30 m. de gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes (U.E. 300); una capa de sauló relacionat amb els diferents serveis barrejat amb bossades d'argiles grises, d'una potència visible de fins a 0,40 m. (U.E. 301).

La CALA 5 (Foto 6) mesurava 1,80 x 1,20 x 0,60 m. i va proporcionar una estratigrafia idèntica a la de la CALA 4: U.E. 300 i U.E. 301.

L'estratigrafia documentada a la CALA 6 (Fig. 2), que mesurava 2,20 x 1,40 x 1,10 m., no és diferent de les dues anteriors ja que presenta de dalt a baix: U.E. 300 i U.E. 301, però es van poder identificar tot un seguit de restes arqueològiques (Fig. 9).

Cal destacar la presència de dos grans carreus (U.E. 302) alineats paral·lels a la línia de façana sud del carrer del Pou Dolç (de 0,46x0,28x0,30 i 0,48x0,24x0,30 m. la part visible) situats a una profunditat d'uns 0,80 m. respecte la cota del nivell d'ús actual (Foto 7). No hem pogut donar una interpretació d'aquests elements per la manca d'informació extreta.

A aquesta mateixa cala hem pogut documentar una part d'una claveguera del segle XIX (U.E. 303) amb un mur bastit amb pedres i fragments de maons lligats amb morter de calç blanca i amb una cobertura de grans lloses de pedra (Foto 8).

Per últim, cal mencionar la presència d'una estructura formada per un enrajolat de maons de 0,30x0,15x0,03 m. que ocupa una superfície de 0,60x0,60 m. En aquest cas tampoc hem pogut interpretar aquestes restes ja que no tenim informació sedimentològica i l'escàs material arqueològic aparegut en aquesta cala correspon a diferents èpoques cronològiques. Aquesta estructura ha aparegut a 1,10 m. sota el nivell de sòl actual en ús.

Un cop enllestides les cales es va procedir a l'obertura de la RASA 1 (Foto 9), en un primer moment el tram comprès entre les cales 4 i 5 i posteriorment el tram

que aniria des de la cala 5 a la 6, situada a la cantonada de la Baixada de Sant Miquel amb el carrer del Pou Dolç (Fig. 2). En la seva totalitat, aquesta rasa mesurava 30 m. de llargada, de 0,70 a 0,80 m. d'amplada i entre 0,40 i 0,60 m. de fondària depenent dels diferents serveis trobats. L'estratigrafia és idèntica a la ja especificada per a les cales 4 i 5 : U.E. 300 i U.E. 301.

Les CALES 7, 8 i 9 (Fig. 2) van ser realitzades al carrer del Pou Dolç, i mesuren, respectivament, 1,20x0,80x0,70 m.; 1,30x0,70x0,60 i 1,20x1,20x0,70. No van proporcionar cap resta arqueològica i presentaven una estratigrafia molt pobre i comuna a totes tres que es resumeix així: paviment de sòl actual compost per lloses de pedra de 0,50x0,40 m. i per llombardes cap al interior del carrer (U.E. 400); i sauló barrejat amb bossades de sediment argilós de color gris, estèril, ambdós en relació amb els diferents serveis (U.E. 401).

La RASA 2 es va perllongar des de la CALA 6 fins a la CALA 9 (Fig. 2), amb el propòsit d'encaminar els tubs de fibra òptica cap a la ET situada a l'edifici de Pou Dolç, 4. Mesurava 24 m. de llargada, entre 0'50 i 0,60 m. d'amplada i 0,50 m. de fondària. L'estratigrafia documentada deixava veure de dalt a baix: U.E. 400 i U.E. 401. No va lliurar cap tipus de restes arqueològiques.

8. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica, realitzada als carrers Pou Dolç, 2-4, Baixada de Sant Miquel, 8 i plaça Sant Miquel, situats a Ciutat Vella de Barcelona, estava destinada a descobrir i documentar les possibles restes arqueològiques conservades durant les obres que hi tenia previst efectuar l'empresa COSESA, subcontractada per l'empresa COBRA. Aquestes obres comprenien efectuar un rebaix del subsòl per a la canalització i estesa de cables de fibra òptica amb motiu de les obres de rehabilitació i condicionament de l'edifici situat al carrer Avinyó, 15 / Pou Dolç, 4, encarregades per l'Ajuntament de Barcelona.

Els resultats d'aquesta intervenció arqueològica han estat la descoberta de les restes de tres murs, U.E. 102 i U.E. 105 situats a la plaça de Sant Miquel i U.E. 202 al carrer dels Templers. També s'han pogut documentar d'altres estructures al carrer Baixada de Sant Miquel: U.E. 302, U.E. 303 i U.E. 304.

Al moment de la descoberta, en tots els cassos, es va procedir a la seva excavació acurada i científica, es van documentar les restes i posteriorment es van protegir amb geotèxtil i sauló per tal de poder continuar les obres.

El primer mur (U.E. 105), trobat a la CALA 1, està bastit amb pedres de mida mitjana i fragments de maons, tot lligat amb morter de calç blanca molt endurida (Fig. 3). La part visible mesura 0,70 m. d'amplada i 0,44 m. d'alçada (Fotos 1 i 2). No coneixem els seus límits ja que només es va poder documentar la zona oberta en funció de les obres de canalització dels cables. Tenint en compte la tècnica constructiva podria tractar-se d'una de les parets d'un dels edificis del segle XVIII-XIX que van ser enderrocats en el moment de construir l'edifici nou de l'Ajuntament, l'any 1960.

Del segon mur, U.E. 102 (Foto 3), la part observable té una amplada de 0,70 m. i 0,82 m. d'alçada. Està bastit amb pedres de talla mitja lligades i alineacions de maons, amb morter molt endurit de color taronja (Fig. 5). Ha estat interpretat com a una de les parets d'un antic dipòsit de gasoil que va ser localitzat a la CALA 2.

A la CALA 3 es va localitzar un mur directament sota la preparació del paviment (U.E. 202). Està bastit amb pedres de mida gran i mitjana i fragments de maons, tot lligat amb morter de calç blanca molt endurida (Fig. 4). La part visible mesura 0,80 m. de llargada amb una d'amplada de 0,70 m. (Foto 4). Tenint en compte la tècnica constructiva podria tractar-se d'una paret de la línia de façana d'un dels edificis del segle XVIII-XIX que van ser enderrocats en el moment de construir les noves dependències d'oficines de l'Ajuntament. Estava tallat per rases de diferents serveis i ha estat interpretat com a la continuació del mur localitzat l'any 2002 (U.E. 12 i U.E. 81) durant un control arqueològic per l'arqueòloga L. Suau.

A la CALA 6 hem pogut documentar una part d'una claveguera del segle XIX (U.E. 303) amb un mur bastit amb pedres i fragments de maons lligats amb morter de calç blanca i amb una cobertura de grans lloses de pedra (Foto 8).

A aquesta mateixa cala cal destacar la presència de dos grans carreus (U.E. 302) alineats paral·lels a la línia de façana sud del carrer del Pou Dolç (de 0,46x0,28x0,30 i 0,48x0,24x0,30 m. la part visible) situats a una profunditat d'uns 0,80 m. respecte la cota del nivell d'ús actual (Foto 7).

Per últim, cal mencionar la presència d'una estructura formada per un enrajolat de maons de 0,30x0,15x0,03 m. que ocupa una superfície de 0,60x0,60 m. Aquesta estructura ha aparegut a 1,10 m. sota el nivell de sòl actual en ús.

En quan a aquestes últimes estructures, la inexistència de material i de nivells arqueològics associats no ha fet possible atorgar una datació a les restes trobades. A més, el fet de tractar-se d'una localització parcial d'estructures aïllades i el no disposar d'informació a les fonts documentals ens ha negat la possibilitat de deduir en quin conjunt històric s'han d'inscriure aquestes restes.

En quan a l'estratigrafia s'han pogut documentar dos nivells que contenien material arqueològic: U.E. 104 i U.E. 301, localitzats a la plaça Sant Miquel i al carrer Baixada de Sant Miquel respectivament. A cap dels dos hem pogut atorgar

una cronologia ja que es tracta de material barrejat de diferents èpoques i molt poc representatiu.

9. BIBLIOGRAFIA

CARANDINI, A. 1997, Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica, Crítica, Barcelona.

CIRICI, A. - 1985: *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DDAA. - 1991: "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat", *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

DDAA. - 1992: La ciutat consolidada (segles XIV-XV). *Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

DDAA. - 1999: Ciutat vella i l'Eixample. *Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Calalana Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. - 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FABRE, J., HUERTAS, J. - 1977: L'Eixample i la Barcelona Vella. *Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

HARRIS, E.C. - 1979: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial crítica. Barcelona.

ORRI, E. - 2003: *Memòria de la intervenció preventiva efectuada a la plaça Sant Miquel (Barcelona)*. Inèdit

SUAU, L. - 2004: *Memòria de la intervenció arqueològica a la plaça de Sant Miquel i a l'Ajuntament (Barcelona)*. Inèdit

VILA, J.M. - 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la Plaça Sant Miquel de Barcelona*. Inèdit

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 100
Sector:	Cales 1 i 2	Fase:		Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	nivell de sòl actual compost de llambordes (de 0,60 x 0,40 x 0,07 m.) i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,25 m. d'gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	200, 300, 400
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101, 102, 1053, 105	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 101
Sector	Cales 1 i 2	Fase:		Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	sabata de fonamentació de l'edifici			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100
	Talla a	102	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102
Sector:	Cala 1	Fase:		Cronologia: s. XIX
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	Mur que presentava una part visible de 0,70 m. d'amplada i de 0,82 d'alçada. Està bastit amb pedres de mida gran i mitjana i alineacions de maons, el tot lligat amb ciment. Ha estat interpretat com a una de les parets d'un antic dipòsit de gasoil que va ser localitzat a la CALA 2			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	101
	Es recolza a		Se li recolza	103, 104
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 103	
Sector: Cales 1 i 2		Fase:		Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació				
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sauló relacionat amb la instal·lació del diferents serveis. No va proporcionar material arqueològic.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	201, 301, 401	
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	104	Es cobert per	100	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	103, 105	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 104	
Sector: Cala 1		Fase:		Cronologia:	
DEFINICIÓ :	Rebliment de terra				
DESCRIPCIÓ :	paquet de terra sorrenca, solta, de color gris clar d'una fondària visible de fins a 0,42 m.; aquest nivell remogut va proporcionar gran quantitat de fragments de material constructiu modern i material arqueològic al que no hem pogut atribuir una cronologia.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	103	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a	102, 105	Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 105	
Sector: Cala 1		Fase:		Cronologia: ss. XVIII-XIX d.C.	
DEFINICIÓ :	Estructura				
DESCRIPCIÓ :	Mur bastit amb pedres de mida mitjana i trossos de maons, el tot lligat amb morter de calç blanca molt endurida. La part visible mesura 0,70 m. d'amplada i 0,44 m. d'alçada				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	100	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza	103, 104	
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 200
Sector: Cala 3	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	nivell de sòl actual compost de llambordes i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,25 m. d'gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 100, 300, 400
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	201, 202	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 201
Sector: Cala 3	Fase:	Cronologia: S. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació		
DESCRIPCIÓ :	capa de sauló relacionat amb els diferents serveis, d'una potència visible de fins a 0,32 m.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 103, 301, 401
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 200
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 202
Sector: Cala 3	Fase:	Cronologia: s. XVIII-XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura		
DESCRIPCIÓ :	mur bastit amb pedres de mida gran i mitjana i trossos de maons, el tot lligat amb morter de calç blanca molt endurida. La part visible mesura 0,80 m. de llargada amb una d'amplada de 0,70 m.		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 200
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 300	
Sector:	Cales 4,5,6, rasa 1	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIO :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	nivell de sòl actual compost de llambordes i una capa de formigó d'entre 0,10 i 0,30 m. d'gruix corresponent a la preparació per a la col·locació de les llambordes			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	100, 200, 400
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	301	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 301	
Sector:	Cales 4, 5, 6, rasa 1	Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIO :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	una capa de sauló relacionat amb els diferents serveis barrejat amb bossades d'argiles grises, d'una potència visible de fins a 0,40 m.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	103, 201, 401
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	302, 303, 304	Es cobert per	300
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 302	
Sector:	Cala 6	Fase:	Cronologia:	
DEFINICIO :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	dos grans carreus alineats paral·lels a la línia de façana sud del carrer del Pou Dolç (de 0,46x0,28x0,30 i 0,48x0,24x0,30 m. la part visible)			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	301
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 303	
Sector: Cala 6		Fase:	Cronologia: s. XIX	
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	part d'una claveguera del segle XIX amb un mur bastit amb pedres i trossos de maons lligats amb morter de calç blanca i amb una cobertura de grans lloses de pedra			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	300
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	301
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 304	
Sector: Cala 6		Fase:	Cronologia:	
DEFINICIÓ :	Estructura			
DESCRIPCIÓ :	estructura formada per un enrajolat de maons de 0,30x0,15x0,03 m. que ocupa una superfície de 0,60x0,60 m.			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	301
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 400	
Sector: Cales 7, 8, 9, rasa 2		Fase:	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	paviment de sòl actual compost per lloses de pedra de 0,50x0,40 m. i per llombardes cap al interior del carrer			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	100, 200, 300
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	401	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 401	
Sector: Cales 7, 8, 9, rasa 2		Fase:	
		Cronologia:	
DEFINICIO :	Nivell d'aportació		
DESCRIPCIÓ :	sauló barrejat amb bossades de sediment argilós de color gris, estèril, ambdós en relació amb els diferents serveis		
MATERIAL DIRECTOR :	-		
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a 103, 201, 301
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 400
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

11. INVENTARI DEL MATERIAL

UE	AREA	SECTOR	ÀMBIT	NUM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM
104					23	14003	SF	FIN	TO	AO			AL	VI						Z. FRANCA
104					7	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	AL						Z. FRANCA
104					1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI	VI						Z. FRANCA
104					1	14003	VO	GIB	TO	AO			AL	VI						Z. FRANCA
104					2	14003	FO	GIB	TO	AO			AL	VI						Z. FRANCA
104					2	14003	VO	GER	TO	AO			VI	VI						Z. FRANCA
104					2	14003	VO	GER	TO	AO			AL	VI						Z. FRANCA
104					1	14003	BR	FIN	TO	AO			VI	AL						Z. FRANCA
104					1	14003	NA	GER	TO	AO			VI	VI						Z. FRANCA
104					1	14003	VO	CSS	TO	AO			VI	VI						Z. FRANCA
104					1	14003	FO	GER	TO	AO			VI	AL						Z. FRANCA
104					7	14002	SF	FIN	TO	AO			AL	AL						Z. FRANCA
104					1	14002	VO	ESF	TO	AO			AL	AL						Z. FRANCA
104					3	50025				AO			AL	VI						Z. FRANCA
104					1	14005	VO	OLL	TO	AO			AL	AL						Z. FRANCA
104					1	14005	VO	POT	TO	AO			AL	AL						Z. FRANCA
104					1	14005	FO	FIN	TO	AR			AL	AL						Z. FRANCA
104					1	14006	SF	FIN	TO	AR			AL	VI						Z. FRANCA
301					4	14002	SF	FIN	TO	AR			EN	AL						Z. FRANCA
301					1	13108	SF	FIN	MO	AO			VE	VE						Z. FRANCA

12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

▪ FOTOGRAFIA

Foto 1.- Vista frontal del mur U.E. 105 a la CALA 1

Foto 2.- Vista frontal de detall del mur U.E. 105

Foto 3.- Vista frontal de detall del mur U.E. 102

Foto 4.- Vista frontal del mur U.E. 202

Foto 5.- Vista general de la situació de la RASA 4

Foto 6.- Vista general de les rases 4 a 6, la 4 al fons

Foto 7.- Vista general de la CALA 6 amb les estructures U.E. 302, U.E. 303 i U.E. 304

Foto 8.- Vista general de la CALA 6 amb l'estructura U.E. 303 en primer plànol i les estructures U.E. 302, i U.E. 304 al fons

Foto 9.- Vista general de la RASA 1 amb la CALA 6 en primer plànol

- **PLANIMETRIA**

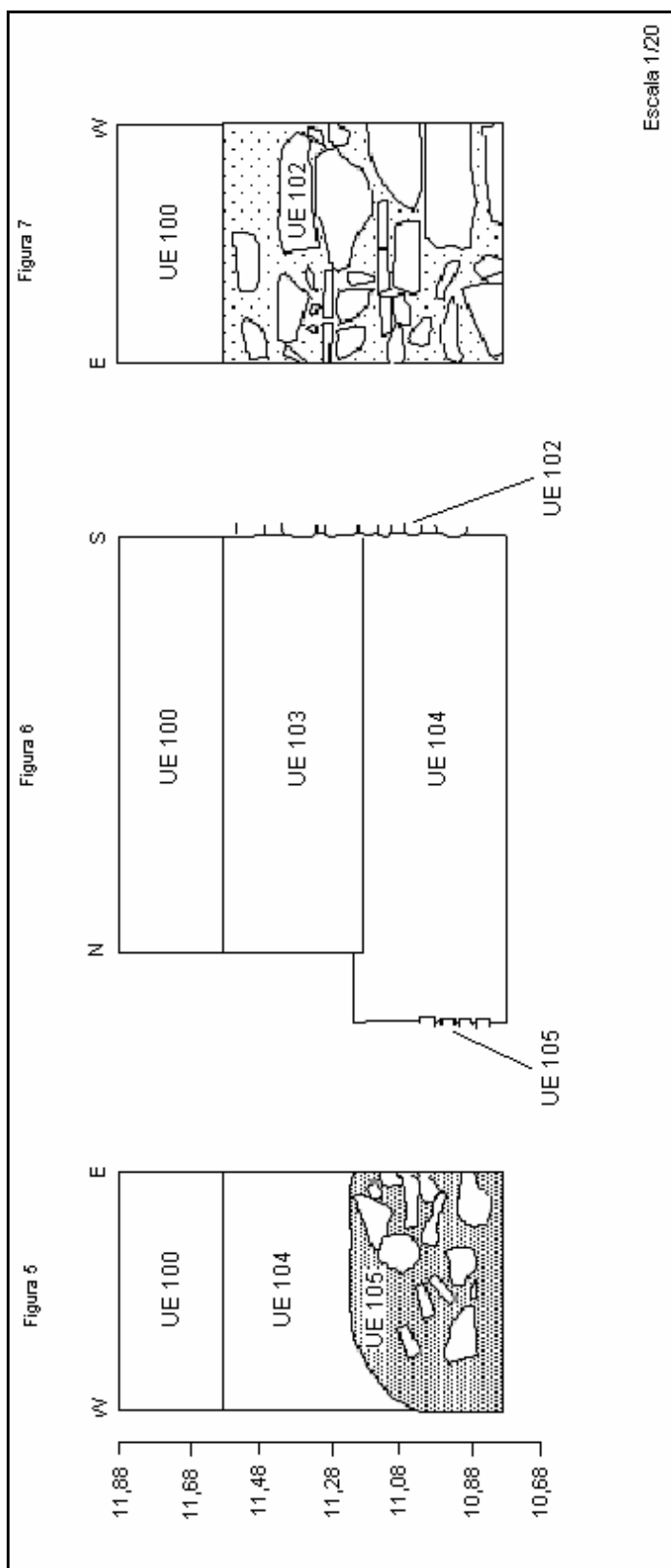

Fig. 5, 6, 7: Alçat del mur U.E. 105, secció Nord-Sud de la CATA 1, i alçat del mur U.E. 102.

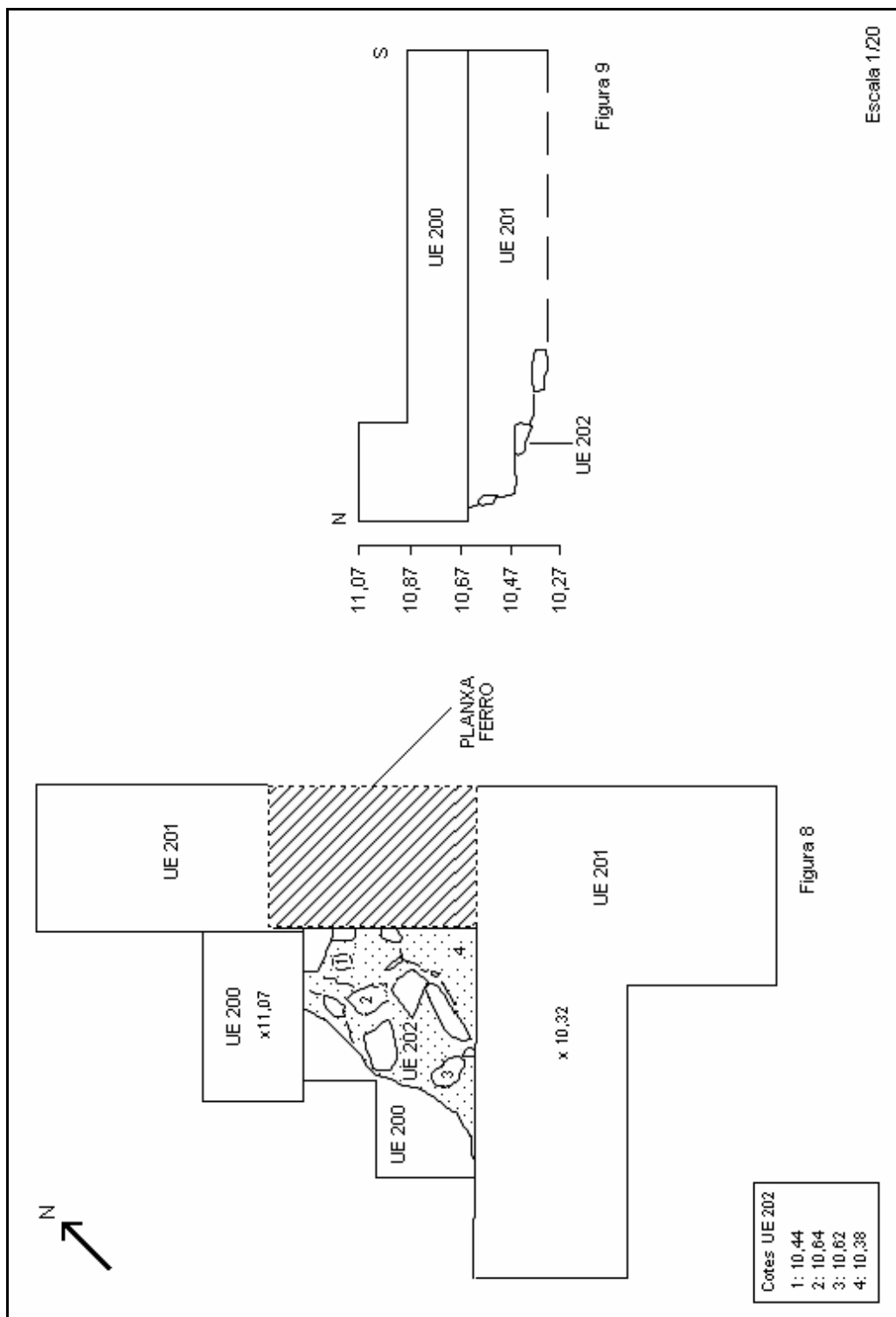

Fig. 8 i 9: Planta del mur U.E. 202 i de la CATA 3 i secció Nord-Sud de la CATA 3.

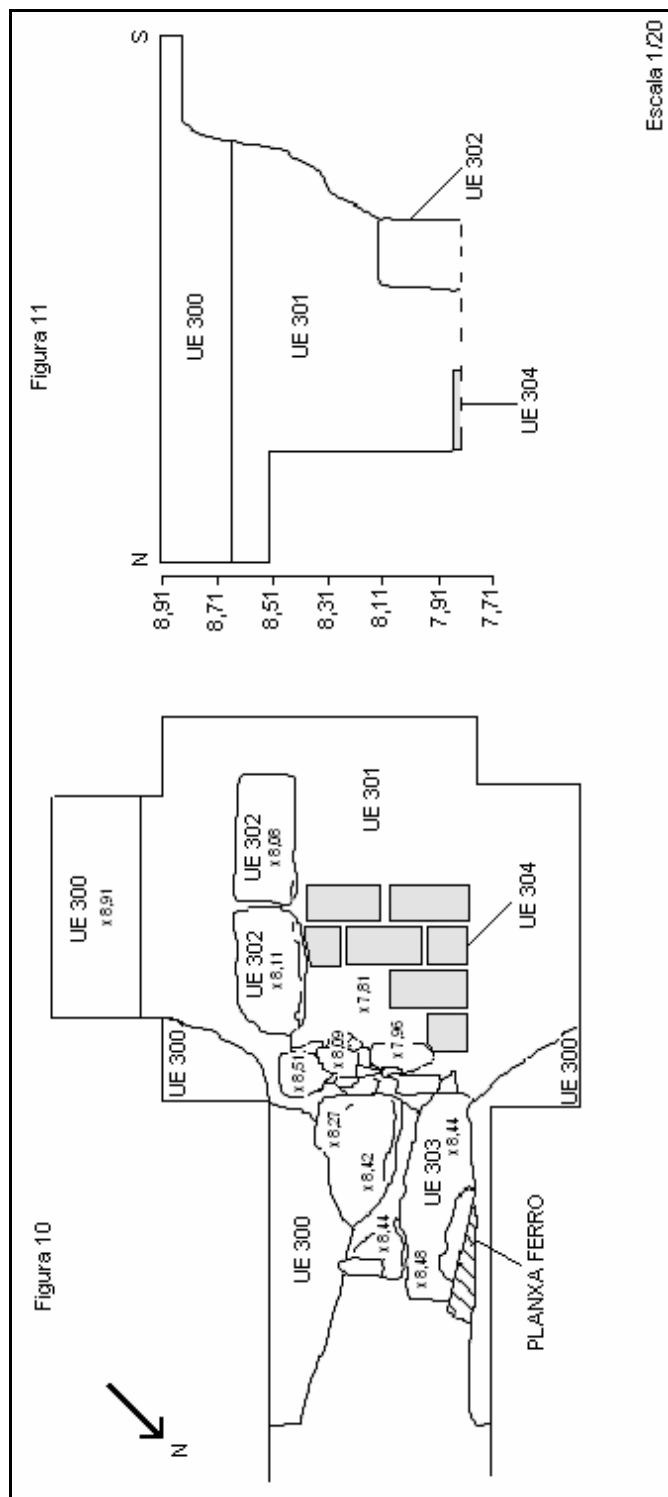

Fig. 10 i 11: Planta de la CATA 6 amb les estructures U.E. 302, U.E. 303 i U.E. 304 i secció Nord-Sud de la CATA 6.